

Arroteggeminne

Kuuda Tallinna

Pea - Piibli - koggodusse

ja

Abbi - koggodusse

läbbi

pühhad kirjad meie armsa Maa-rahvale on jäggatud.

— Kues jäggo. —

Terre Jummalal nimel, armad sõbrad! Ollete jo mitto ford minno jutto heaks wõtnud, mis minna Piibli koggodusse arroteggemisse ramatofestest ollen ette pannud, et tahhan tännawo jälle üht mõnnusa juttu teile kirja panna, et sest woite tunda ja nähha, mis Apostel Paulus ütleb Rom. 1, 16: „et Ewangelium Jeesusest Kristusest on Jummalal wäggi õnnistusfeks iggaühhele, kes sedda ussub.“ Jah, Jummalal fanna on meile kül antud ja saab ka sõbradest selle eest hoolt kantud, et sedda ifka rohkeminne ja hõlpsama hinnaga woiks saada: agga ilma usuta luggeminne ei aita; ei aita ka mitte, et keegi keik Jummalal fanna õppetused pähhä õppib: waid ta peab süddamest uskma ja sedda usku Jummalal käest palluma. Ja Jummalal annab keikile ükspiddisest melest ja ei hauguta. Sest temma tunneb meid ja teab, et waesed lomad, kes ommast wäest ühtegi ei saa, kui temma ei anna. Kuulge siis, armad, mis ma teile juttustan.

Helgo maal, mis nago kaljo nup merrest wälja paistab, Hamburgi liina liggidal, ellawad waesed kallamehhed, kel polle põldo egga heina maid, et ei lojusid egga hobbosid ei sa pidada, waid noudwad omma peatoidust kallapüüdmisest; ja helbe Roja on mitmesuggust kallu fenna merresse lonud, et innimesed nende läbbi omma iggapäwast, et kül waewalist pallokest woiwad saada. Sel hommikul, kus meie jut hakkab, olli falla saak nap

olnud; kallamehhed aiastid paadid kurwa näoga maale, sest jo tük aega olli nende waew kassjota olnud. Wanna Tõnnis tulli ka kojo ja istus lauka peale ja jäi tuffuma; temma poeg Tannel olli alles padide jures ranna äres. Tannel olli kahheksateist aastane, priske noormees, nagu kallamehheks lodud. Lapse põlwest olli temma jo õppind merre peale käima ja olli jo mitto torni mõllamist katsunud. Noorel mehhel olli jo kange himmo, Amerika maale ülle merre miinna, agga isja seisis wasto, et keik temma suggu ja selts olli Helgomaal elopäiwid lõppetanud ja Tannel ei pidand mitte Amerika maal surrema.

Kui Tannel tunni pärrast koio tulli, olli isja haige; keik liikmed ja lufondid ollid haiged ja ta heitis sängi peale pikkale. Olli mees kül tuggew haigusse wasto pannema; agga nüüd ei sanud ennäm, ja wanna abbikasa murretses sojat rohto. Isje olli ka Helgomaal sündinud, mitte kordki woõral maal käinud, ja iggapiddi aus ja Jummalakartilik naene.

Wanna Tõnnis olli mittokord Hamburgi ja mu liinades käinud ja senna kalla müünud, mis rikkad hea hinnaga ostwad, et kallad nende su järrele on, ilma se peale mõtlematta, mis kibbeda waewaga neid merre pohjast wälja todud. Tõnnis tahtis omma seltsimeestega jälle Hamburgi liinna miinna; agga nüüd haigus kelas minnemist. „Jä kojo,“ ütles naene. Tõnnis katsus jallale aiada, agga ei sanudki ukse juure; pea hakkas ümber käima ja minnestus kippus peale; teiste abbiga sai jälle sängi peale. Kuuskümmend aastat merre peal, wihma ja lumme sajo käes, ööd ja päwad: se teeb mehhe kondid nõbraks, et jallad ei kanna ennäm kehha.

Tannel näggi kurwa näoga isjat sängi peal: sest ta armastas tedda wägga. „Lasse ma lähän Hamburgi,“ ütles poeg. — „Minne peale,“ wastas isja, puhhu aia pärrast, kui sai järrele mõelnud, kas piddi hea ollema. Tannel ei olnud weel Hamburgis käinud, ja merre peal ep olle teesid, kus woib kahjota käia. Agga isja lotis poia peale, ja kord piddi ikka eesimenne ollema.

Teisel päwal olli Tannelil paljo toimetamist, et temma ei sanud koddos olla; emma kandis hoolt haige isja eest. Külma wärrinad käisid tihti temma peal, et ei woinud soja sada. Kül pandi krusid keewa weega jalge otsa, agga sest ep olnud abbi. Wanna Tõnnis ei räkinnud paljo, ja ennämist ommast poiast. Ohto aial tulli Tannel koio, kui keik sai randas toimetanud; enne päwa piddi seltsimeestega jo merre peal ollema. Et siis

isä saaks rahholiste puhhata, jättis tedda jo õhto Jummalaga. Josa õppetäs tedda weel, kelle jure temma Hamburgi lünnas pidä minnema ja kuida temma pidä üttema, et wanna Tõnnis haigeks olli jänud, agga teine kord jälle lubband tulla. Emma andis temmale leiba teeroaks kasa ja küpsetud kalla, ja ütles siis: „Jummal õnnistago so teekäimist! Wõtta Jõsandat kasa merre peale.“ Tannel ütles: „Jõsake, saa jälle terweks! Jummalaga, emmake.“ Ta heitis ka maggama. Agga ei isä egga poeg ei sanud maggada; isäl olli suur wallo; poial olli paljo mõtlemist. Sest kui noor innimenne essimenne kord teele lähhäb, siis on temma mõtted nago merre laened, mis tulest aetakse. Josa haigus kurwastas tedda ka. Kül ta lugges Jõsameiet, agga siiski ei leidnud rahho egga und.

Hommiko warra toutsis Tannel ülles, panni rided selga ja püüdis tassaste toast wälja minna, et isä ei pidband ärkama. Agga isä ei magganud, waid hüüdis: Tannel! Ja Tannel läks temma sängi jure. Wannake andis poiale kät ja ütles: „pea ennast ülles, Tannel! Head õnne teele.“ — „Tännan wägga, wastas poeg. Minno pärrast olle murreta. Mitago Jõsand siud jälle terwijele. Eks sa olle magganud? — „Ei ühtegi!“ — Ja pöris teise külge peale ja soigus. Tannel panni kät isä pea otsa ja pea olli pallaw haigussest. Andis isäle weel jua. Jummalaga, ütles weel ja ruttas siis randa. Seltsemehhed wotsid tedda jo. O olli lõppemas ja noor pääw koitis. Merre peal puhhus hea tuul. Mehhed pannid purjed ülles ja paad lendas üle merre laened. Helgoma kaddus meeste filmi eest udbo sees ja monne tunni pärrast paistis jo Hamburgimaa rand emalt. Tanneli südda jäi kergemaks ja ta riskus filmad lahti, kui ni mitmed ued asjad, laewad ja maiad näggi, ja seltsemehhed, kes enne jo Hamburgi linnas käinud, selletasid temmale keik ärra. — Oled sa, armas luggeja, ka jo kord lünnas käinud? tulleta siis sedda mele, ja sa saad arro, kuida Tannel keik linna asjad immeks panni.

Teisel päwal müüdi kallad ärra ja mehhed korjasid omma hinda, ja luusisid siis mõda linna ulitsad, et keik uhked ja suured majad ja saksad saaksid nähha. Oh sedda rikkust ja uhkust, mis seal suures kauba linnas nähha olli. Ohto pole läksid trahteri, mis sabbamas, ja katsusid ka woõra linna jobawat wiina. Seal ollid keiksuggu laewamehhi ja madrusid kous, Inglismaalt ja Amerikamaalt jo Hamburgi lünnast. Üks Hamburgi lünnas madros astus Tanneli jure ja hakkas temmaga jutto aiama.

Kül mees sai pea arro, et Tannel alles õppimatta poisike olli: hakkas siis teise wasto kiitlema keigest sest, mis ta olli näinud ja kus ta olli käinud. Tannel ütles, et temmal kül himmo olnud, Amerikamaale miina; agga isä ei annud lubba. — „Mis jut se on, wastas teine. Egga minna polle isfäst luggu piddanud, waid läfsin sallaja ärra! — „Kui kaua sest on? küssis Tannel. — „Kuus aastat, wastas teine, ja sest aiaf ellan ma omma käe peal ja ei holi ei Summalast egga innimestest.“ — „Agga se on rummal, isä jurest ärramiina, ütles Tannel; meie maal ei tehta sedda mitte.“ — „Noh teie ollete wanna suggu rahwas, ütles teine pilkades. Siin maal ellab iggäiks, kuidä legi tahhab; mis teistest tarwis luggu piddada?“ — „Se on Summalafartmatta,“ ütles Tannel ja tahtis mehhele selgä pörata; agga teine hõbbenes ja pahhandas, et Helgomaatatniina tedda pididi õppetama. „Kül ma sulle näitan, mis Summalafartmatta on, mötles temma isseenneses, ja et sinna ka pühha ep olle.“ Agga Tanneli wasta räkis temma lahkestest ja kulas Helgomaat pruugid ja asjad järrele. Tannel selletas keif ärra ja Hamburgi mees pakkus temmale jua, et Tanneli pea jäi sojaks. „Head teed Amerikamaale,“ hüüdis teine ja jõi sutäie, ja Tannel wöttis ka. Siis ütles: „nüüd ma ennä ei jo!“ — „Lähme weel kord liina waatama, kutsus teine; tulle minnoga; kül ma sulle näitan, mis sa weel ep olle näinud.“

Tannel toufisis ülles ja läfs ue söbraga jälle liina ulitsaid möda. Söbber wiis tedda teise trahteri, kus wallatumad mehhed ja liderlikud tüdrukud tantfisiid ja möllasid. Ei seddasuggust piddu polnud Helgomaal nähha, agga sallitud ka mitte. Üks tüttarlaps kutsus Tannelit tantfima, istus siis temma kõrwa ja rüpas temma klasiist. Ja söbber wahtis kõrwast ja naeris sedda Helgomaatatniina, kes tedda enne olli nominud. Weel sai Tannel temma tiggedussest arro, agga ta olli jo pool joobnud ja keel fange. Siis ütles temma: „ma lähän ärra.“ Agga tüdruk piddas tedda kinni ja madros piddas ka tedda kinni, ja pakkus weel jua ja hüüdis: „kes ei jo hästi, se ei purjeta hästi! Mis Helgo mees sa olled.“ — Ja waene Tannel jõi weel täit klaasi ja kutsus pikkali mahha, ja teised wiisid tedda kõrwale ja jätsid tedda senna mahha; mitte kui innimenne, waid kui weis olli temma!

Selsammal tunnil istus Tanneli enna nuttes wanna Lõnnise sängi äres. Päwal olli haige wägga woinato olnud

ja tund tunnilt läks haigus raskemaks. Temma õhtas arwa, agga silmades ja kahwatanid palle peal olliid surma jälged jo nähha. Meel ja moistus olli selge; temma sai keigist arro, mis temmale rägiti, agga isse räkis temma wähe. — „Oh Tannel“ õhtas temma, ja ta: oh Tannel! — „Kül temma homme koio tulleb, ütles abbikasa; olle rahhul; temma on Jesanda warjo al.“ — Tönnis hinnustas Jesanda armule; õppetaja tulli, wöttis Tönnise patto tunnistust wasto ja finnitass temmale pattude andeksandmist, andis temmale siis Jesuse pühha ihho ja werre sakramenti. Haige wöttis isse pühha karrikast omma nõdra käega ja pidbas tedda kiini, nago ei tahhaks temmast lahkuda. „Se karrikas on se uus seadus minno werre sees; sedda tehke, ni mitto kord kui teie sest joote, minno mällestusseks.“ Ew. Luk. 22, 20. Emma ollt sängi äres põlwele maas ja nuttis halledaste. Õppetaja trööstis neid ja teggi neudega paltwet.

Kui ta sai ärraläinud, jäi haige rahhuse; kest ü aeg joudis kätte ja tulloke põlles lambris. Haige hüüdis jälle: „oh Tannel! ja liessas siis: Jesand hallasta.“ Emma wöttis lauloramato ja lugges need salmid:

So holeks ennast anname, Oh armas Josa taewas,
So jures abbi ottime, Muud nou ey olle waewas;
Sest meie waene ello teal Ei olle muud kui nutto heal,
Seal odetakse römo,

Siis iwwa sadab wiljokest, Kui langeb mulla sisse.
Kui muld saab katnud innimest, Siis sadab Jesus isse
Sest põrmust tedda auusse Ja iggawesse ellusse,
Mis ammo walmistatud.

Emma watis haige pole; temma ei ligutand ennam. „Tönnis!“ hüüdis ta; agga teine ei wastand ennam. „Tönnis, Tönnis! Oh Jummal, Tönnis!“ — Hingeke olli jo läinud. Nuttes langes emma surnud kehha peale, rapputas tedda ja andis külma ulede peale suud. Agga surnud ei ärkand ülles, uled ei sanud sojaks; temma jäi puhkama ja üllestousmist otama wiimisel päwal.

„Tönnis, sa olled Jesusse jures,“ ütles naene kibbedaste nuttes. Seal on parrem, kui siin kurjas mailmas. Sa olled Jesandat armastanud ja tedda otfinud.“ Ja langes põlwele mahha ja lugges täie heäleaga: „Minna ussun Jummal se Josa, keigewäggewama taewa ning Maa Loja sisse, ja Jesusse Kristusse temma ainosündinud Poia sisse, — ja pühha Waimo sisse, üht pühha ristikogodust, pühhade osasamist, pattude andeksandmist, lihha üllestousmist ja iggawest ello, Amen.“

Ta wessi joofis filmist möda pallet ja ta jäi kaua, kaua põl-
wede peale.

Tund aega pärrast sebda panni temma furnule lau-
ramato pea otsa, pühkis surma higgsi palle otsast ärra, seabis
maggatsse rided, panni rohho klaasid ärra, istus wanna mehhe
istme peale ja jäi keif se ö furno jure. Hommiko aial uinas
temma maggama, agga ehmatades kargas temma jälle unnest
ülles, sest raske unnenäggo waewas tedda. Ta näggi unnes:
tuul aias merd ja paadi sees olli Jesand Jesus ja wanna
Lõnnis ja Lannel; agga merre laened katsid paadi ja wiisid
Lannelit merre põhja; Jesus ei woinud aidata, ja temma kis-
sendas, ja sest kistsendamisest ärkas temma ülles. Ta watis
furno peale ja tulletas mele, et Lõnnis furnud olli. Ta mõtles
ühtepubko poia peale ja ootis pitkasilmi õhto, et Lannel koio tulleks.

Õhto tulli Lannel koio. Ta olli suures häbidas olnud,
kül mitte tule ehk merre laenede pärrast, waid selle abhastusse
pärrast, mis temma süddant waewas. Warra hommiko olli
temma uimase peaga üllesärkand ja ringi waates meletulletanud,
mis temmaga sündind ja kuidas temma senna sanud. Südda
ollu kibbedat abhastust täis ja meel nukker, isse ei teadnud
kelle wasto: kas kurja sõbra, kas isse ennese, kas keige mailma
wasto. Temma mõtles kojo pole, emma, isja peale, ja tahtis
juuksed peast wälja kiskuda.

Temma läks ommad seltsimehhed otsima. Woõras liinas
eksis ta ärra, ja hulkus kaua aega, ennego neid leidis. Mehhed
pärrisid, kus ta olli olnud; agga Lannel ei julgend ütelda;
nemmad pilkasid tedda, agga temma kannatas ja pigistas
mõkkad. Merre peal sai ta lahlemaks, et Hamburgi liina
wõrkudest peasnud.

Sunneks olli se rahha, mis temma ärramüdüd kallade eest
sanud, alles täieste temma käes; omma rahha, mis temma
kaua korjanud, olli raisatud. Tee peal ta waigistas keif
need mitmesuggused mõtted, mis temma süddant rõhhusid, ja ta
teggi tööd ni paljo, kui joud agga andis. Seltsimehhed pan-
nid temma immelikkud wiisid tähhele. Lannel ei holind ennam
ühtegi neist asjast, mis temma tulles olli näinud, waid püüdis
agga ebdasi. Kui laened wasto paadi aiasid ja temma filmi
kargasid, siis ta südda olli kergem. Wiimaks paistis Helgoma
nende kätte; agga ta ei rõmustanud mitte, waid werrises. Oh
olleks jo möda läinud, mõtles temma, agga ei teadnud selgeste,
mis pididi möda minnema. Siiski südda pekssis.

Enne õhtut said nemmad maale. Tanneli emma olli ka randa tulnud. Poeg terretas tedda ja kulis keik, mis olli sündinud. Minnestus kippus temma peale. Joostes läks ta kōjo, ja isja surnud kehha jures kuffus wessi filmist. Emma ütles: „Issa hūüdis ühtepuhko: Tannel, Tannel. Eile enne kēfōōd; ifka Tannel, Tannel, hūüdis temma.“ — Tannel loi rusfikaga wasto pead ja kiskus juufsid; emma watis ehmatades ta peale ja ei teadnud, mis ta sest pidbi mõtlema. Agga poeg pidbas kurja süddame tunnistust nagu ussi sallaja süddames.

Kül nutsid mõllemad, kui isjat matsid; südda tahtis katkeda. Tubba olli tühhi ja kolle; ei muud kui soigumist ja nutto olli kuulda. „Nūüd ja pead mind toitma,“ ütles emma poia wasto. — „Jah, sedda ma tahhan tehha,“ wastas poeg; ja ommas süddames tootas temma, Jummalala pole truiste hoida ja mitte ennam patto siise langeda. „Emma, pallus temma, auna mulle andeks!“ — „Mis siis, Tannel?“ — „Anna mulle andeks, ma ollen patto teinud.“

Ja poeg tunnistas kaebades keik ülles, mis Hamburgi liinas olli sündinud, kui isja olli surremas. Emma panni käed filmade ette; siis toi temma katekismusse ramato ja wōtis neljandama käsko ülles ja ütles: „Eks sa olle sedda õppind: Sa pead isja ja emma auustama, et sinno käsfi hästi käib ja sinna kaua ellad maa peal. 2Mos. 20,12. Mis se on? Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie ommad wannemad ja isjandad ei põlga egga wihhasta — Tannel, egga wihhasta“ — ja nut panni healt kinni; agga Tannel panni käed emma kaela ümber ja pallus: „Emmake, kui Jummal aitab, siis olli wiimne kord.“

Sest aiast ei olnud Tannelit ennam teiste seas nähha, kui kokko tullid aega wiitma ja jutto aiama. Agga tō juures olli temma essimeene ja wiimne; ta ei rākind paljo ja ep olnud ennam himmo nalja heita. Kül rahwas panuid immeks ja monned pilkasid tedda; teised tulletasid temma isja surma mele ja jātsid tedda rahhule. Agga emma rōmustas wägga ommast poiaft. Emma juures ta istus, kui aeg andis, ja lugges temmale lauloramatusst ja uest Testamentist ja mu ramatudest; tōi wiimse kōppika, mis ta sai, emma kätte, et temmal ei ühhestgi asjast pudu ei olnud. Ja mis weel ennam, Tannel teenis emmat lapselikko armastusfega, mis ükski ei näinud, kui emma ja taewane Issa, kui olleks ta pūüdnud keik kurja, mis temma surnud isja wasto teinud, heaga tassuda, et Issanda õnnistamist ei kautaks. Emma südda jäi ka rahhule ja ühtegi pahhandust ei

olnud nende wahhel. Tanneli meel sai ka röömsamaks, siiski üks tük jäi temma süddamesse, ja kui ta selle peale mõtles, siis ta sai wihhaseks: se Hamburgi madros, kes tedda olli efsitanud. Temma ei tahtnud temmale kurja teha, agga wihhane ta olli temma peale. „Mis sul on?“ küsis emma. „Ei ühtegi,“ wastas poeg. Agga emma teadis kül, et temmal middagi wigga olli ja tedda waewas.

Ennam kui aasta on möödaläinud ja süggisene aeg ja ilm wägga pahha. Ranged tormid kihhutawad Helgomaat ümber, et ükski paat ei julge merre peale minna ja saggedaste aiawad palgid ja lauad laenedest löhhutud laewadest ranna äre. Olli üks esmaspäaw, rahwa hulk seisab merre äres ja üks teise järrele watawad kiikre läbbi laewa peale, mis suures häddas kangel merre peal paistab. Kül ta woitleb raskestes kange tormi ja laenede wasto; mast olli jo kattenud, ja torm aias tedda Helgomaat pole. Ei lootsimehhed julgend selle ilmaga appi minna. Sedda liggem laew ranna pole joudis, sedda ennam innimesi tulli kokko; keik wahtsid senna ja laewa mehhed wanguatasid pead: kui ta kaljude peale lähheb, siis ta saab armota omma otsa. Kül pannid häddalised märgid wälja, et kegi pididi appi tulles; agga se ei aitnud, sest ükski ei julgenud minna. Tük aega weel ja laew seisis kaljude peal kinni nago neetud, ja laened läksid ülle, et waesed innimesed merde hüppasid ja teised, käed taewa pole sirrutades, appi küssendasid.

Korraga nähti paati saare poolt merre peale soubwad; laened kargasid ta wasto, tõstsid tedda ülles taewa pole ja matsid siis süggawa pohja sisse. Kaks mehhed ollid peal: kes nad on? — Tannel ja temma seltsimees. Omma hinge andsid Jofanda holeks ja kartmatta läksid paadiga kattend laewa pole. Suure waewaga said senna juure, ja au Jofandale, kes nende nou ja waewa õnnistas, et ennamiste keik häddalised laewa pealt said randa wia: kaks agga ollid otsa sanud.

Suur rööm olli saare peal, kui jälle maale said; keigenam kiideldi Tannelit ja temma seltsimeest, kes esimesesed olnud. Laew olli Inglismaalt ja mehhed ollid Inglisma mehhed, monned ka Saksamaalt hulgas. Waesed ollid ennam surnud kui ellus; kolm päwa ja kolm ööd ollid surmaga woitlenud. Helgomaat mehhed wiisid neid omma maiadesse, andsid neile kuwad ja sojad rided ja kandsid nende eest hoolt; Tannel wiis ka iht omma kajo, tedda ta isse maale olli tonud. Se olli Saksamaalt, noor mees, alles kahhekümne aastane. Ta maggas

Tanneli sängi peal, ei suutnud egga märkand sannagi räkida; ja wanna emma walwas tedda.

Tannel seisis akna ees, wahtis sanna lausumatta walge poole ja olli möttes. Mis ta siis mötles? Issa surma peale ja sedda õnnetuma luggu, mis temmaga Hamburgi liinas sündis, kui kiusaja tedda pettis ja joobnuks teggi selfammal aial, kui issa hinge heitis ja hüüdis: Tannel, Tannel! — Issa surri ja poeg olli joobnud häbbi kohhal, ja emma näitis hulludes neljat käsko: „Sinna pead issa ja emma auustama. Mis se on? Meie peame Jummalat kartma ja armastama.“

Mis siis Tannelil on, et ta sedda wanna asja jälle mele tulletab? Eks us ei olle weel surnud egga tulli ärrakustunud temma süddames? Jes.66,24. Us hakkas jälle närrima ja tulli jälle põllema, ja se põlleb, põlleb kibbedaste, — sest se, kedda Tannel merre surmast peastnud, kes ilma märkamatta temma sängi peal puhkab, ep olle teine kui temma kiusaja Hamburgi liinast.

Tannel ei räkinnud emmale sest middagi; ja wiha, mis kiusaja wasto temma süddames tõusnud, kaddus jälle ärra. Emma panni immeks, et poeg nenda isseenneses wait seisis. Tannel maggas öse pörranda peal, kus ta ennesele asset teinud, ja teine temma sängi sees. Hommiko warra läks Tannel kodund ärra, et ei tahtnud teisega räkida. Haige hakkas toibuma, et ta wanna emmale, kes temma eest nago lapse eest hoolt kandis, keif wois ärrafelletada, kui hädda ja waew neil merre peal olnud. Ta watis ringi ja panni immeks, et kōwwa põhhi temma jalge al olli: sest pea käis temmal alles ringi, et minnestus peale kippus; ja langes jälle sängi peale. Ohto pole tulli Tannel kōio ja emma ütles temmale: „Jä sinna nattukest haige jure, minnul on aues toimetamist.“ Tannel jäi, seisis jälle akna al ja wahtis merre peale; siis astus sängi jure ja istus senna mahha. Mõllemad waatsid teine teise silmi ja ollid wait.

„Meie olleme teine teist näinud“, ütles Tannel. — „Arwan ka, agga ei tea, kus se olli.“ — „Kül minna tean, ütles Tannel, Hamburgi liinna trahteris. Kas mälletab weel sedda Helgoma meest? Ta ütles, et pididi Amerikamaale minnema, agga issa ei annud lubba. Sinna pannid issa keelamist naeruks, et isse ollid ilma issa lubbamatta merre peale läinud, ja kui minna sind selle pärrast nomisin, siis sa teggid mind joobnuks. Kas mälletab weel?“

Teine seisis wait ja olli näüst kahwatand, nago surma kōio. „Kas pean sulle weel selletama? Iissas Tannel, Selfam-

mal tunnil, kui minna joobnud ollin kui weis, sündis et minno isja sellesamma sängi peal, kus sinna praego olled, hinge heitis?" Tannel pigistas mõllemad käed wasto silmi ja nuttis kibbedaste.

Maddros ei sanud weelgi mitte sanna suust: temma endine ello astus temma ette, isja ja emma, kedda ta olli mahhajättnud, ja se hirmus patto õ, mis sees ta olli olnud. — Wiimaks ütles temma: „minna tahtsin sinno hinge tappa ja sinna olled mind surmast peastnud.“ — Tannel kargas jallele ja ütles: „Se keif on möda lähtnud! Ma loban kindlaste, et Jummal mo pattud on andeks annud, sest minna ussun, mis sinna naeruks panned, et Jesus Kristus minno pattude eest on risti lödud ja surrust ülestõusnud.“

„Mitte, mitte, ütles teine, ei mitte naer! kui ma uppumise häddas ja surma suus ollin, siis ma õppisin Jesusse sisse uskuma. Enne minna ei tahtnud!“

Tannel ütles jälle: „Winnul ei olle kellegi inimesse wasto wiha. Jummal andko mulle andeks, sind üks päinis ollen minna wihtanud, sind ma himmustasin ärratappa. Se olli kül hirmus suur pat. Anna sinna mulle ka andeks! Ma ollen sind surmast peastnud: tänna Jummalat se eest, ei mitte mind. Ma tahhan sest aiast sinno seltsimees, sinno sõbber olla. Kas tahhad ka? kes teab, mis heaks sinna meie ranna äres surma hädda sisse said. Sa olled rummalat ello ellanud, ehk on praego sinnogi isja surremas.“

Ja Tannel läks ja tõi teisest kambrist weikest ramato. „Sesamma, ütles temma, on mind ärrawoitnud.“ Temma käes olli katekismusse ramat ja ta näitis neljandama kässo peale, ja lugges: „Sinna pead omma isja ja omma emma auustama, et sinno kässi hästi käib ja sinna kaua ellad maa peal.“ Rule, seltsimees, ilma kedda käsota on raske maa peal ellada ja wiimaks surra.“

Emma astus tuppä. Tannel ütles: „meil on kahhekeste räkimist, mis teine ei pea kuulma: jätta meid weel nattuksesse aiaks üksi.“ Emma läks jälle wälja. Pärrast kedda räkis seltsimees Tannelile omma ello luggu ülles, mis patto täis ja õnneto olnud: temma tunnistas süddamest ja nuttis ärdaste.

Tannel ütles: „Jummal ellad tõeste. Temma on pühha ja ei jätta kurjateggiaid mitte nuhtlematta. Kui meil polleks õnnisteggiat, siis peaksime kokkominne. Temma sisse uskus minno isja ja surri ärra; ses uskus tahhan minna ka surra. Kül on hea, õnnisteggiat armastada.“

Teine vastas: „Ma olin surma hädas — Jummal tännatud, nüüd ma ollen peastetud!“

Oh imme nouud, mis Issandal on effija innimessega: temma teab õiget aega ja sedda wisi, kuidas tedda saab patto tee pealt pörata. Armas innimenne, kes sa sedda jutto loed: ehk sa olled ka Jummalas kässo ja nomimisse wasto pannud: anna maad Jummalas saannale ommas süddames. Taewas ja Maa lähheb hukka, agga Jummalas sanna jääb iggaweste. Matt. 24, 34. Kes lihha peale külwab, se leitab lihhas iggawest hukkatust, agga kes Waino peale külwab, se leitab iggawest ello. Kal. 6, 8. Wata, kuidas Lannel kahhetset omma eksitust: ehk sa olled sellesamma patto sees, ehk sa olled ka teisi kiusanud ja eksitanud: hädda sulle, kui sa ei anna ennast pörata! hädda sulle, et jo ni kaua Jummalas nomimisse wasto olled pannud. Sest eks sinna ei olle ka õppinud: Sinna pead omma isä ja omma emma auustama, et sinno kässi hästi käib ja sinna kaua ellad Maa peal? Eks Jummal ei ütle sulle ka: Minna ollen Issand, sinno Jummal, sul ei pea teisi Jummalaid ollema minno kõrwas. 2 Mos. 20, 23. Ja sesamma pühha wihhaga Jummal, kes ennast ei anna pilkada, on ni helde ja armolinne, et temma omma ainosündinud Poia on annud, et ükski, kes temma sisse ussub, ei pea hukka minnema, waid iggawest ello sama. Ew. Joh. 3, 16. Ärra siis kiusa ennast omma uskmatta melega, ärra kiusa ka mitte teisi omma pattuse elloga. Ärrakaddunud poega wöttis isä jälle wasto ja andis temmale suud: ehk sinno taewane Issa wõttab sind ka jälle wasto, kui sa ümberpörad ja kahhetsetes ütled: „Ma ollen patto teinud, anna andeks, hallasta mo waese peale ka.“ Ja kui meie ka olleme patto teinud, siis on meil eestkõstja Issa jures, kes õige on, Jesus Kristus, ja temma on ärraleppitaminne meie pattude cest. Ünnis kui sa pörad weel ja ussub Jesusse Kristusse sisse. Amen.

Tahhame nüüd kuulda, kui Piibli-koggoduste töö meie Cestimaa rahwa keskis on ebdasi joudnud. Täanno Issandale, et temma sedda tööd omma armoga jälle rohkestes on õnnistanud, et neist armastusse andidest ep olnud puudo, misga pühha kirja ramatuid wois alwema hinnaga ärramüa, ja ka neid hingesid paljo olnud, kennel himmo Jummalas kalli sanna järrele süddames põlles, et nad sedda armast ramatud õstsid ja lugesid. Tallinna Pea-Piibli-koggodus on 3783 pühha kirja ramatud

ärramüüd ja 141 ramatut ärrafinkinud, nenda et liggi 4000 ramatut rahwa kätte on sanud. 2625 Rubl. 50 Kop. h. on sisse tulnud ja 2532 Rubl. 35 Kop. on wälja antud; ja 93 Rubl. 15 Kop. on järrele jänud. Teada andmisese jures nimmetakse, et parrem on, kui iggal pool Piibli ramatud ühhe ja sellesamma seatud hinnaga saaksid müüdud, et ükski ei hakkaks mõtlema, kui saaks selle asja jures ka pettust tehtud. Agga sedda head noud antakse weel, et iggaühhe nore parisrahwale saaks ue ello hakkatusse mällestusseks kas Piibel, kas uns Testament kingitud, et nored rahwas omma abbi-ello Jummalanna walgukses hakkaksid. Kül se olleks armas, ja anname sedda asja iggaühhe Piibli-kogodusse abbi-seltse järrele mõtelda, kas joud annaks nenda teha.

Abbi-Piibli-kogodusseid lääkitasid ommad annid:

				145 Rubl. 7 Kop.				
Umbala kihelkonnast	15	Rubl. —	Kop.	Maarja kihelkonnast	10	"	"	"
Sayfalo	5	"	"	Maddise	6	"	"	"
Jakobi	10	"	"	Maboranna	25	"	"	"
Serwa-Jaani	3	"	"	Martna	20	"	"	"
Jõhwi	25	"	"	Nissi	5	"	"	"
Juro	10	"	"	Pühhalerpe	60	"	45	"
Keina	2	"	7	Ratwerre	5	"	"	"
Koero	10	"	"	Rappla	25	"	"	"
Koese	25	"	"	Riddala	18	"	"	"
Kullamaa	20	"	"	Simmona	25	"	"	"
Lügganuse	20	"	"	Wiggala	10	"	"	"
koko 145 Rubl. 7 Kop.				üllepea 354 Rubl. 52 Kop.				

Abbi-kogodusseid andwad ommast tööst teada:

1) **Juro kihelkonnas** on 24 Piibelt ja 18 uut Testamenti wäljaantud, et üllepea 191 Piibelt ja 1128 uut Testamenti kihelkonna rahwa käes on, ja abbi-kogodussele jäid 43 Rubl. 60 Kop. järrele.

2) **Rappla kihelkonnas** on 10 Piibelt ja 48 uut Testamenti ärramüüdud ja 2 Piibelt ja 26 uut Testamenti kingitud, üllepea selle aasta sees 86 pühha kirja ramatud wälja antud. 72 Rubla on wälja antud ja 76 Rubla 65 kop. on weel järrele jänud. Enne Piibli-Pühha pühhitsemist said Piibli-kogodusse liikmed kokkofutsitud, et issekeskis ommast tööst arro annaksid, ja sai nouks woetud, Piibli-pühha 13-mal Mihkli-kuu päwal piddada ja jälle monned ramatud kiukida nisuggustele, kelle himmo Jummalanna janna järrele on. 37 liiget on omma aastase andi sisse maksnud.

3) **Nissi kihelkonnas** on 8 Piibelt ja 6 uut Testamenti wälja lautud ja Piibli-Pühha sai teisel Kristusse tulles

misse pühhal peetud. 9 Rubla 80 Kop. on wäljaantud ja 10 Rub. 66 Kop. järrele jänud.

4) **Jürri kihelkonnas** on 26 pühha kirja ramatuid wälja lautud, 6 Rubl. 25 Kop. on wäljaantud ja 13 Rubla 5 Kop. järrele jänud. 14 Piibli-foggodusse liiget on, ja 8 liiget seadwad Piibli-foggodusse asjo. 27-mal Mihkli-kuu päwal sai Piibli-Pühha peetud ja Rappla õppetaja teggi sel päwal jutlust.

5) **Kosse kihelkonnas** peeti selle aasta kolmandamal pühha-päwal pärrast kolme-kuninga pühha Piibli-pühha, ja 56 liiget on aastase andi maksnud. 6 Piibelt ja 76 uut Testamenti on wäljalautud; 52 Rubla 40 Kop. on wäljaantud ja 8 Rubla 60 Kop. on weel järrele jänud.

6) **Simmona kihelkonnas** on 108 pühha kirja ramatuid ärramüdüd ja 5 ramatuid kingitud. 117 R. 41½ Kop. on sisse tulnud, 83 R. 30 Kop. on wälja antud ja 34 Rubla 11½ Kop. on järrele jänud. Piibli-pühha pühhitseti 16-mal Leikusse-kuu päwal, ja olli keigile, kes kofkotulnud, Jesanda armust rohkeste õnnistud. Et kül sel aastal ramatude lugu, mis said lautud, wähhem on, kui enne olud, siiski on ennam täit Piibelt wõetud, kui uusi Testamentisi: sest tohhib loota, et Jummala fanna armastus ei olle kahhanemas, waid kaswamas. 2 täied Piibliid sai 2 ue firrikowöormindrite kätte ja 2 ued Testamentid ja 1 Laweti laulorammat kolme lapsese kingitud, kes luggemist hõlega õppinud.

7) **Maarja kihelkonnas** on 63 pühha kirja ramatuid wälja lautud; neist said 23 uut Testamenti waeste rahwale Piibli-pühhal kingitud. Loetamisse aial olli nähha, et rahwas uut Testamenti paljo ollid luggenud, Piibli-pühha peeti 30 mal Leikusse-kuu päwal ja Jakobi õppetaja teggi jutlust. Sel päwal korjati 20 Rubla 51 Kop. ja sest rahhast sai 10 Rubla Tallinna Pea-Piibli-foggodussele läkitud.

8) **Jakobi kihelkonnas** on 27 täit Piibelt 95 uut Testamenti ärramüdüd, 2 Piibliid ja 25 uut Testamenti kingitud, allepea 149 pühha kirja ramatuid wäljalautud. 68 R. 49 Kop. on sisse tulnud ja ka wäljaantud. — Leeri laste jures olli suur himmo Jummala fanna järrele tunda, et paljo ramatuid õfšid ja ka armastusse andi andšid. Jesand õnnistago omma fanna wannade ja norede jures iggawessesks elluks.

9) **Nakwerre kihelkonnas** on 10 täit Piibelt ja 35 uut Testamenti wäljalautud. Et foggodus ued orrilad ehhitas, siis ei sündind Piibli-foggodusse kasjuts rohkeste rahha korjata.

10) **Mahhoranna kühelkonnas** on 10 Piibelt ja 35 uut Testamenti wäljalautud, et üllepea 596 pühha kirja ramatuid rahwa käes on.

11) **Jöhwi kühelkonnas** said 11 täit Piibelt ja 211 uut Testamenti wäljalautud ja neist 161 uut Testamenti kintitud. 152 Rub. 81 Kop. on sisse tulnud, 112 Rub. 25 Kop. wäljaantud ja 39 Rub. 6 Kop. järrele jänud. Üllepea keiges kühelkonnas on 396 täit Piibelt ja 1630 uut Testamenti leida. 23-mal Teikusse-kuu päwal pühhitseti Piibli-pühha, ja sel päwal olli jälle paljo rahwast liggidalt ja emalt, ka Narwa linnaast ja Peipse järwe ärest, kokkotulnud, et kül ilm wägga wihmane olli, ja rõnustasid sest armsast pühhitsemisest. Üks pallus temma andi paggana rahwa kasuks wasto wötta, et neilegi saaks Jummal sanna walgus paistma. Josand kinnitago omma Waimo läbbi keikide sübdames sedda sanna, mis loeme Josua ramato 1 peat. 7—9 salmist sadik: „Ole agga wahwa ja hästi tuggew, et sa katsud teha keik se käswoppetusse järrele; ärra lahku sest ei parrema egga pahhema pole, et sa woiksid targaste teha keikipiddi, kuhhu sa lähhäd. Ärgo lahkugo selle-sinnatse käswoppetusse ramat mitte so suust ärra, waid mötle sedda järrele ööd ja päwad, et sa woiksid katsuda teha keik sedda möda, mis senna sisse on kirjutud; sest siis woid sa omma teed korda saata ja siis targaste ommad asjad aiada. Eks ma olle sind käsknud: Ole wahwa ja tuggew? Ärra hirmu ja ärra ehmata mitte ärra; sest Jehowa so Jummal on sinnoga keikipiddi, kuhhu sa lähhäd.“

12) **Waiwarra kühelkonnas** peeti Piibli-pühha 12-mal Mihkli-kuu päwal ja olli se pühha weel armsam rahwa melest ja rohkeste õnnistud. Sel päwal said 20 täit Piibelt ja 40 uut Testamenti ja 15 Laweti laulo ramatuid wäljalautud. 89 R. 80 Kop. on sisse tulnud, 44 Rubla 75 Kop. wäljaantud ja 45 Rubla 5 Kop. järrele jänud.

13) **Lügganusse kühelkonnas** sai 6-mal Mihkli-kuu päwal Piibli-Pühha peetud ja rahwas wötsid suure rõmoga sedda pühhitsemist wasto, nenda kui neil se nouandminne, et ka omma poolt Piibli-kogodusse tööd aitaksid, wägga mele järrele olli ja ommad annid kokkopannid. 4 täit Piibelt ja 22 uut Testamenti on wäljalautud. Kül olleks woinud ennam ramatuid ärramüa, kui suure trükkiga Piiblit olleks sada olnud. 36 R. 75 Kop. on sisse tulnud ja selle rahhaga uus ramatuid ostetud.

14) **Jerwa-Jaani kihhelkonnas** tulli Piibli-koggodus 9-mal Jaani-kuu päwal kokko ja õppetaja selletas Luka Ewangeliummi 1 peat. 67—80 salmist sabik, ja pärrast sedda said 10 täit Piibelt ja 20 uut Testamenti wälja jäntud. 41 Rub. 53 Kop. on sisse tulnud ja 29 Rub. 75 Kop. on wäljaantud, sest siis 11 Rub. 78 Kop. järrele jänud.

15) **Umbla kihhelkonnas** sai mitme aasta pärrast 20-mal Mihkli-kuu päwal Piibli-pühha peetud, koggodusse suureks rõmuks. Urwa perresid on leida, kus ep olle pühha kirja ramato. Sepärrast leeri lapsed ennamiste ostawad uusi Testamentisi. Igga leeri aial loeb ja selletab õppetaja ühte Ewangeliummi ramato, ja selle läbbi õppiwad lapsed hästi Jummalala sanna armastama ja prukima. Loe Apostl. teg. ram. 8 peat. 31 salm. 71 Rubla 1 Kop. on sisse tulnud, 43 Rubla 5 Kop. wäljaantud ja 27 Rubla 96 Kop järrele jänud.

16) **Jerwa-Maddisse kihhelkonnas** on uus õppetaja Piibli-koggodusse tööd jälle üleswõtnud ja 1 täit Piibelt ja 16 uut Testamenti jäntänud.

17) **Koiro kihhelkonnas** peeti Piibli-pühha 19-mal Heina-kuu päwal ja Karusse õppetaja olli tulnud jutlust teggema. 111 pühha kirja ramatuid on wäljalautud. 67 Rubla 78½ Kop. on sisse tulnud, 67 Rubla 20 Kop. wäljaantud ja 58½ järrele jänud. Piibli-koggodusse asjo toimetawad kirriko õppetaja, kirriko wöörmindrid Jaan Muuk, Arroküllast, ja Tõnno Rosenfeld, Uddewast, perremees Jakob Granberg Aost, ja koolmeister Alexander Krause, Liigwallast.

18) **Türri kihhelkonnas** on 37 pühha kirja ramatuid wäljalautud: siiski piddid mitto ilma jäma, et suure trükkiga Piibelt ep olnud ennam sada.

19) **Kullama kihhelkonnas** on 55 pühha kirja ramatuid ärramüdüd ja 17 ärraringitud. 115 Rubla 98½ Kop. on sisse tulnud, 50 Rubla 55 Kop. wäljaantud ja 65 Rubla 43½ Kop. järrele jänud. Piibli-pühha peeti 18-mal Roja-kuu päwal ja Niddala õppetaja olli jutlust teggemas. Sest päwast sai wägga paljo ramatuid ostetud. Piibli-koggodusse liikmed on 64, kes igga aasta omma andi towad, et küll nappi aia pärrast üks ja teine jättis toomata. Weel on 12 täit Piibelt rahwa käes laenuks luggeda, mis nad siis igga aasta jälle nähha towad.

20) **Rihhola ja Kirrewerre kihhelkonnades** pühhitseti Piibli-pühha 11-mal Roja-kuu päwal, ja Niggola õppetaja aitis, sel päwal jutlust tehhes. 28 pühha kirja ramatuid on

wäljaantud, ja peale sedda on Vihhola linna kaupmees Büttner 23 pühha kirja ramatuid ärramünud. 32 Rub. 37 Kop. on sisse tulnud, 7 Rub. wäljaantud ja 25 Rub. 37 Kop. järrele jänud. Siiski on fihhelkonnades weel ramatudest paljo pudu. Andko Issand neile rohkeat himmo Jummalala sanna järrele: kül siis leidwad ka joudo, ramatuid osta.

21) **Wiggala fihhelkonnas** on 7 täit Piibelt, 37 uut Testamenti ja 170 Katekismusse ramatuid wäljalautud. Peale sedda said weel 14 lauloramatuid, 10 täit Piibelt kingitud ja weel 200 uut Testamenti, mis üks moisaherra waestele kinkinud. 44 Rubla 2 Kop. on järrele jänud.

22) **Karrusse fihhelkonnas** on 42 pühha kirja ramatuid wäljalautud, nende seas ka 1 hebreakese uus Testament. 32 Rubla 34½ Kop. on sisse tulnud, 8 Rubla 50 Kop. wäljaantud ja 23 Rubla 84½ Kop. järrele jänud. Piibli-pühha sai 20-mal Mihkli-kuu päwal pühhitsetud ja Kullama õppetaja olli tulnud jutlust teggema. Pahha ilma pärrast ei sanud mitte ni paljo pühha kotta tulla, kui mu aastal enne; jüiski töid ka pärrast weel monned ommad annid.

23) **Sannila ja Warbla fihhelkonnades** pärrast Jaani päwa sel aastal on ka Piibli-koggodusi seätud, ja Tal-
linnast saiwad 7 Piibli ramatud ja 13 uet Testamen. senna kingitud.

24) **Marjua fihhelkonnas** pühhitseti Piibli-pühha ka 20-mal Mihkle-kuu päwal ja 26 Piibli-koggodusse liiget on jure tulnud. 21 pühha kirja ramatuid on wäljalautud. 37 Rubla 22 Kop. on sisse tulnud, 36 Rubla 45 Kop. on wäljaantud ja 77 Kop. järrele jänud.

25) **Niddala fihhelkonnas** sai Piibli-pühha 27-mal Mihkle-kuu p. pühhitsetud. Neist 65 Piibli-koggodusse liikmedest ollid 2 surnud, agga 9 liiget tullid jure. 31 pühha kirja ramatuid said wäljalautud, 33 Rubla 16¾ Kop. on sisse tulnud, 32 Rub. 25 Kop. wäljaantud ja 91¾ Kop. on järrele jänud. Üllepä on nüüd 1301 ramatuid fihhelkonna rahwa käes! Issand õnnistago sedda rohket semet, et noored ja wannad saaksid ikka kindlaminne selle ainisa põhja peale ehhitatud, kus Jeesus Kristus se nurga kiwi on, Jummalala elloassemeks pühha Waimo sees.

26) **Niggola fihhelkonnas** on 24 Rub. 56 Kop. sisse tulnud. Himmo Jummalala sanna ramatude järrele olli suurem, kui enne. Sedda armsam olli se and, mis Karkowi linnast sadeti — 50 täit Piibelt ja 200 uut Testamenti, — ja waestele muido said ärrakingitud, mitmele suureks õnnistusse

kasuks. Piibli-pühha sai 27-mal Mihkli-kuu päwal peetud, ja Karruse õppetaja teggi jutlust.

27) **Pühhaleppe kühhelkonnas** on 79 pühha kirja ramatuid wäljalautud; 118 Rub. 30 Kop. on sisse tulnud, 117 R. 25 Kop. wäljaantud ja 1 Rub. 5 Kop. järrele jäänud. Selle aasta sees on jälle uusi pühha kirja ramatuid wälja laenatud, et üllepea 80 ramatuid sel wiisil rahwa käes on, ja 3 meest on nüüd sedda murret omma peale wõtnud, neid järrele kulada. Kõrtsides on ka mitmesuggused ramatud wäljapandud, et teekäiad, kes tahtwad, neid woiwad luggeda. Armas on ka kuulda, et üks waene sant, kes suure waewaga ennast toidab, siiski ni paljo sanud korjada, et 6 ristilapsele ued Testamentid woiw kinkida. 55 Piibli-koggodusse liiget on jure tulnud.

28) **Sapsalo linnas** on 15 Piibli-koggodusse liiget. 66 pühha kirja ramatuid on wäljalautud; 18 Rub. 73½ Kop. on sissetulnud, 13 Rub. 45 Kop. wäljaantud ja 5 Rub. 28½ Kop. järrele jäänud. 6 pühha-päwal pärrast Krist. üllest. Pühha sai Piibli-pühha peetud. Martna ja Niggola õppetaja käisid seal jutlust tegemas. Paljo rahwast olli kokkotulnud ja Jesand õnnistas sedda päwa wägga armsa ossasamisfega.

29) **Noa-rootsi kühhelkonnas** mullo on jäntud 34 Piibli ramatuid ja 80 ued Testamentid, üllepea 114 pühha kirja ramatuid.

Neljast kühhelkonnast, kus weel ep olle Piibli-koggodust seatud, antakse weel pühha kirja ramatude loust teada:

1) **Zöe-lehtmäe kühhelkonnas** on üllepea 120 täit Piibelt ja 210 uut Testamenti rahwa käes.

2) **Keina kühhelkonda** Hiomaal said peale 30 aasta eest 68 täit Piibelt Inglisma Pea-Piibli-koggodusse poolt kinkitud. Enne sedda andi olli agga wägga pissut pühha kirja ramatuid leida. Selle kalli anni jures ööldud, et need mehhed, kes ramatude tojad olli, isse jo 2 ramatud tomisse waewa eest ollid sanud, ja et neist ramatudest üks ossa pididi 5 Rublaga banko, teine ossa pole hinnaga ja kolmas ossa hopis muido kinkitud sama. Selle rahhaga, mis ärramüdüd ramatude eest sisse tulnud, pididi jälle uusi ramatuid ostetama ja nendega seddasamma tehtama. Nenda said waesemad pea ramatudega täidetud, ja aastal 1835 olli weel 23 Rubla hõbbe järrele. Sest aiast ei sanud enam ni paljo ramatud ärrakingitud, waid euneninne ramatude hind neile wähhendatud, kes sedda tahtsid

osta. Sel wiisil on 289 täit Piibelt ja 532 uut Testamenti wäljalautud ja weel 20 Rub. 40 Kop. järrele jänud.

Airikko	waldas on	34	perrekohta ja	50	täit Piibelt ja	63	uut Testamenti.
Putkaste	"	71	"	73	"	142	"
Rõrgesaare	"	2	"	2	"	1	"
Suuremoisa	"	2	"	2	"	2	"
Waemle	"	49	"	42	"	105	"
Adma	"	43	"	41	"	76	"
Drjako	"	2	"	6	"	8	"
Kasfari	"	16	"	11	"	11	"
Emaste	"	136	"	91	"	180	"

355 perrekohta ja 318 täit Piibelt ja 588 uut Testamenti.

3) **Moige Kihhelfonnas** on wiinse aasta sees 40 uut Testamenti, 40 katehismusse ja 15 lauloramatuud wäljalautud. Piibli ja testamenti ja jutlusse ramatude järrele olli kül suurt himmo, agga joud ei annud, neid murretseda. Sellepeale said Tallinna Pea-Piibli-kogodusse poolt 5 täit Piibelt ja 40 uut Testamenti senna läkitatud, et, kui pool osfa olleks müdud ja nende hind jälle taggasi sadetud, neile siis jälle uusi ramatuid woiks sata.

4) **Merjama Kihhelfonnast** ei olle woimalik teada anda, kui paljo ramatuid kogodusse käes on, siiski on se teada, et mitmes waldas ennamiiste iggäs perres pühha kirja ramatuid on leida. Jeseärranis kahhes waldas, kus moisawannemad selle eest hoolt kandwad; on agga ka neid waldasi, kus wägga wähyhe ramatuid on leida.

Teie ollete nüüd kuulda sanud, kuidas meie Maa kihhelfondades Jummalasanna ramatude luggu wägga mitmesuggune on; head ja kurwa käib seggaminne, siiski head on ennam. Ja suureks rõnuks tulleb ka nimmetada, et täie Piibli uus trük nüüd jälle walmis on ja neid ramatuid jälle saab osta. Siis noudko ja ostko iggäüks, kes alles ilma on, ja toimetago iggäüks, kellel jo on, agga murretsego keif ka nende eest, kes sedda himmo Jummalasanna järrele weel ei tunne, palwe, sanna ja töga. Ja Issand õnnistago meie noudmist temma pühha nimme pärrast. Amen.

Esst zu drucken erlaubt:

Im Namen des General-Gouvernements von Liv-, Ehst- und Curland.

Regierungsrath Gyl den s t u b b e.

Tallinnas, 1854.

Trükitud Lindworsti pärrijatte kirjadega.